

EDİP CANSEVER: YANI O KENDİNE SÜRGÜN OLAN

ÖZDEMİR İNCE

Meğer ne güzel mektuplar yazmış Edip Cansever: Düşün Dergisi (Yaz '90 sayısı) Erdal Öz'e yazdığı mektuplardan birkaçını yayınlayınca anımsadım bunu, Acı ve özlemle anımsadım: Çünkü kendi yazdıklarım da aldığım mektuplar da nicedir kasap pusulasına dönüştü son yıllarda. Başka bir acı: 1958 – 1967 yılları arasında bana yazdığı mektuplar, Yılmaz Güney'inkilerle, Nihat Ziyalan'inkilerle birlikte yittiği için artık okumam olanaksız. Hepsini, Aydın'da, Ülker'in satılan evinin tavan arasında bir dinamit kutusunun içindeydi. Bu yaz almaya gittim. Biraktığım her şey (1953 – 1967 arası dergileri) vardı, onlar yoktu.

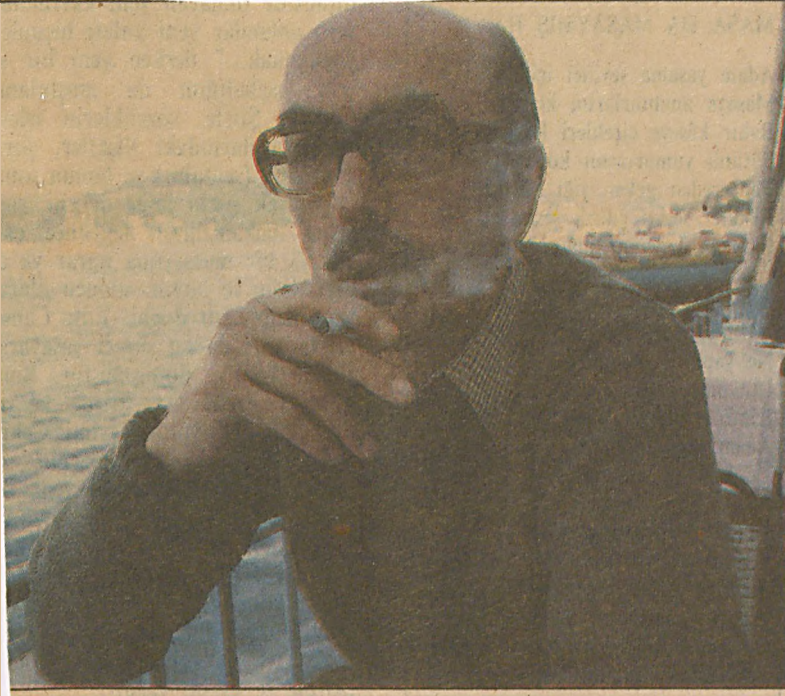
Edip'in (şimdi bana, "Bana hep Abi diyeceksin, seksen yaşında bile, hoşuma gidiyor" dediğini duyuyorum, Avcı'da rakılarımız bakırırken) Erdal'a yazdığı 4 Nisan 1958 tarihli mektuptan bir alıntı: "Suyun bu kadar katı olduğunu bilmezdim. Sonra bir karga gördüm galiba. Karga mıydı yoksa kuş türlerinden hepsi birlikte mi uçuyordu, kestiremedim işte. Kimse ölmedi. İşim vardı oralarda." Sur dışlarına çıkmış, mezarlıklara gitmiş, mezarlıktaki havuz beynini delmiş. Sanırım gerçek ve katkısız şiirin en iyi örnekleri bu satırlar. İçeriğin içerdiği biçimlerle şiirin

Edip Cansever

sematik özel yapısı derinlemesine ve dikey olarak işliyor imgeleme, çağırışım ve imge kovanına çomacağını sokuyor. İçeriğin semantik yansımaları, etkileri, şiirin yapılaşmasına evrenin yepyeni ve düşsel (oysa düşsellikle ilgisi yok yazdıklarının, imgelemede düşselliğe dönüşüyor) bir vision'unu (imge, tasarım, düşgörü) aktarıyor ve anlam derinlere çekilmiyor, tersine derinlerden yüze doğru yükseliyor. Olağanüstü bir şiirsel durum, süreç ya da edim. Mektuplardan alınmış (rasgele de-

ğil elbet) birkaç cümle şiire dönüştürülüyorsa bu sözcüklerin ya da dilin çoğalmasından, kendilerini çoğaltıp bir şiirsel anlam kurabilmelerinden dolayı. Çünkü metin, cümleler, sözcükler bizi nesnelere gönderiyorlar, ama orada kalmıyorlar, tekrar kendilerine dönüyorlar. Yazınsallıkları, şiirsellikleri işte bu kendilerine geri dönüşte, çünkü anlam metne dönüp orada kuruluyor, orada çoğalıyor, nesnelere üzerinde kalıp tekilleşmiyor. Anlamın nesneye (gösterilen'e) yapışması metnin, cümlelerin, sözcüklerin yazınsal olmadığının göstergesidir. Oysa, gösteren'in (metnin) gönderisi gösterilen'e çarpıp geri dönerse yazınsallık başlar. Tıpkı ayna gibi. Bu nedenle herhangi bir anlam'ın aşılması söz konusu bile olamaz, anlam aşılmaz, olsa olsa çoğullaşır, katmanlaşır, ama bağımsızlaşamaz, özerkleşemez. Yukarıda sözünü ettiğim geri dönüş gerçekleşip yazınsallık oluşmaya başladığı zaman özerkleşen metnin kendisidir, ama anlam dediğimiz şey metnin içinde, biçiminde ve yapısındadır; metin anlamın kafesidir, anlam metin kafesindeki kuştur (benzetmeye bak!) bir kuş kafesinde ne kadar özgürse, anlam da bir metinde o kadar özgürdür. Önemli olan metin kafesinin boyutlarını ve ufkunu olabildiğince geniş ve büyük tutmak.

Edip Cansever'in şiir serüveni biraz Turgut Uyar'ın serüvenine benzer "

na, yanlıya düşmeyelim, kafes de kafestir. Tekrar edeyim: Bir zınsal metnin temsil ettiği, üret-i anlam dış dünyada değil ken-dindedir. Örneğin, "Başbakan bu-n Beyrut'a gitti" cümlesini bir zetede okuyorsak onun anlamı zete sütunlarının, satırlarının dı-ıdadır; bu cümle bir şiirin dizesi anlamı şiirsel metnin kafesi için-dir. Anlam o kafese geri dönmürsa metin yazınsal ve şiirsel de-dir. Bir gazeteci ile bir yazarı rleşmeyecek denli ayırın emli farktır bu. Gazetecinin fı-ıttığı taş geri dönmez, herhangi yere düşer, bu yüzden yazdığı tin süreksizdir ve ölüme mah-mdur. Yazarın metni ise bir boo-rang'dır. Gene bu nedenle: Ya-an tek metinle hem yazar, hem gazeteci olmak olanaksızdır, en dan iki metin yazmak gerekir.

Mektupların bunları düşündür-bana. Sağol Edip! Olağanüstü el, çarpıcı, renkli mektup ör-leri bunlar. Erdal Öz, Can Ya-ları'nda bir Edip Cansever'in ktupları kitabı yayımlamalı diye ünüyorum. Bana şiir (ler) yazdı-ak bu mektuplar:

"İşe yaramıyor eskittiğimiz zınlıklar."

"Alkolle işleyen bir saatim var şimdi."

"Bütün kadınlar benden genç artık, benim boynuma kadar gö-müldüğüm yaşamaya yeni yeni değdi-riyorlar ayaklarını."

"Nisuz banka oldu, Elit anti-kacı dükkânı. Kimseye görünmeden çiçek satıyor Beyaz Ruslar."

"Güz bitti. Artık çarşılar var."

Bunlardan hüznü bir yaşam türküsü çıkacak, şiire dönüşecek ve

EDİP CANSEVER

8 Ağustos 1928 tarihinde İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'na girdi. Bir süre okuduktan sonra okuldan ayrılarak askere gitti. Askerlikten sonra babasının mesleği olan antikacılığı sürdürdü. Kapalıçarşı'da bulunan dükkanında 1976 yılına kadar çalıştı. Bodrum'da geçirdiği bir beyin kanamasının ardından getirildiği İstanbul'da 28 Mayıs 1986'da öldü.

Edip Cansever'in ilk şiiri 1 Mart 1944'te İstanbul dergisinde yayınlandı. 1940'lı yıllarda şiirlerini Yücel, Fikirler, Edebiyat Dünyası ve Kaynak dergilerinde yayınladı. Bir grup arkadaşı ile Nokta adlı bir dergi çıkardı (15 Ocak-15 Kasım 1951). 1950'li yıllarda ise Pazar Postası, Yenilik ve Yeditepe dergilerinde şiirlerini yayınladı. Daha sonra ise sürekli olarak Yeni Dergi'de yer aldı. Cansever, *Yerçekimli Karanfil* kitabıyla 1958 Yeditepe Şiir Armağanı'nı, *Ben Ruhi Bey Nasılım* ile 1977 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü, bütün şiirlerini topladığı *Yeniden* adlı kitabı ile de 1981 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü aldı. Hüseyin Cöntürk ile Asım Bezirci'nin 1961 yılında yayınladıkları Turgut Uyar-Edip Cansever adlı kitapta Edip Cansever'in şiiri incelenmiştir.

bu şiiri ben Edip Cansever'e dayaya-çağım.

Edip Cansever! Kapalıçarşı'da Sandal Bedesteni'ndeki dükkânın üst katı, bir gece Bomonti'deki ev ve bana Rene Guy Cadou'nun Fransızca bir şiir kitabı ile Jacques Charpier'nin *L'Art poetique*'ini armağan edişi, İnşirah Sokağı'ndaki son ev, sonra barlar ve meyhaneler (Bebek'te Nazmi, Sofyalı Sokağı'ndaki (eski) Refik, Krepen Pasajı'ndaki Neşe, Talimhane'deki Tayga, Bebek Oteli'nin barı, Şadırvan.) Ama Rumeli Hisarı'ndaki Avcı'yı ayrıcağına yazacağım. Orada yalnız ikimiz olurduk. Özellikle yurt dışından gelişlerimin ertesi günlerinde. Saat 13.00'te buluşurduk, caddeye bakan masada. Bana bu yolculukları ayrıntılarıyla anlatır dikkatle dinlerdi. Birlikte Yunan adalarına gitmeyi tasarlıyorduk: Mefaret, Edip, Ülker ve ben. 19 Mayıs 1980 günü gene Avcı'da buluşmuşuz. Çünkü Ayna adlı şiiri (Kentler'de), orada, Edip'i beklerken yazmışım. Anadolu yakasından mor yansımalar geliyordu. Bu mor yansımaları erguvanların gönderdiğini söylemişim.

Edip Cansever'in şiir serüveni biraz Turgut Uyar'inkine benziyor. Şiir geçmişinde, *Yerçekimli Karanfil*'den (1957) önce *İkinci Üstü* (1947) ve *Dirlik Düzenlik* (1954) var. Kendi hazırladığı *Bütün Şiirleri*'nde (Cem Yayınları, 1981) ve yine kendisinin hazırladığı, bütün

şirlerini içerecek bir dizinin ilk kitabı olarak yayınlanan (1982) **Yerçekimli Karanfil**'de (**Dirlik Düzenlik**, **Yerçekimli Karanfil**, **Umut-suzlar Parkı**, **Petrol**, **Nerde Antigone**, **Tragedyalar**), İkinci Üstü'nden hiç şiir yok. Yirmibeş şiirlik **Dirlik Düzenlik**'ten ise yalnızca dört şiir almış: **Masa da Masaymış Ha**, **Dipsiz Testi**, **Mesire Yerleri**, **Şekerli Gerçek**. Bu dört şiirden ikisinde (birinci ve dördüncü) İkinci Yeni'ci Edip Cansever'in ipuçlarını bulabiliriz: Şiirsel sözdizim ve dilsel deformasyon olarak değil, ama semantik alan ve derinlikler bakımından. Şiirin mantığı değişmiş, kendi şiirinden ve Türk şiirinin genel, egemen mantığından kopmuş **Masa da Masaymış Ha**'da. Şiire nesnenin girişinde bir yenilik var: Ham (brüt) sözcüklerin darası çıkartılmamış. Çok ilginç. Günümüzün şiir değerlendirme deyimleriyle şöyle diyebiliriz: Sözcükler henüz **gösteren** (signifiant) işlevi yüklenmiyorlar şiirde, bizzat **gösterilen** (signifié) olarak çalışıyorlar. Sözcük gösteren değil. Başka bir deyişle, bu yepyeni kullanımda sözcükler birer **im** değil nesne. Çok önemli bir özellik bu. Sezai Karakoç acaba bu nedenle mi "Bir Materyalist Şiir" (1) olarak tanımlamıştı Yerçekimli Karanfil'i: "İnanç, gönülden gönüle bağışlanan bir ışık değil, elden ele verilen bir karanfildir. Ve karanfili en baskın niteliği yerçekimliliktir. Güzel bir ayak, şaire güzel atomları düşündürüyor. Ayak halinde yerini soyut bir uyuma bırakmaz. Asıl var olan atomdur, insan ve ayak sonuç" diyor Sezai Karakoç. Bir başka yerde de: "E. Cansever, hep eşyayla, eşyanın materyal olan yanılla ilgilenir. Mistik bir şair sanılmasın. Mistisizm eşyanın ötesindeki gerçeği arar, belki eşyadan geçerek. Cansever'e göre ise gerçek maddedir, eşyadır. Şiirinde eşya çıplak madde, negatif bir şimdiki zamandır. Eşyanın hafızası, geçmiş zamanı ve geleceği yoktur". Bir klasik mistik, hele bir Müslüman mistik olarak, nesnenin kendisinin kendisi olarak gösterdiği gizemi anlamak elbette olanaksız. Nesne'nin geçmiş ve geleceği temsil etmesine, göstermesine gerek yok Edip Cansever'in şiirinde (ya da

MASA DA MASAYMIŞ HA...

Adam yaşama sevinci içinde
Masaya anahtarlarını koydu
Bakır kâseye çiçekleri koydu
Sütünü yumurtasını koydu
Pencereden gelen ışığı koydu
Bisiklet sesini çıkırcık sesini
Ekmeğin havanın yumuşaklığını koydu

Adam masaya
Aklında olup bitenleri koydu
Ne yapmak istiyordu hayatta
İşte onu koydu
Kimi seviyordu kimi sevmiyordu
Adam masaya onları da koydu
Üç kere üç dokuz ederdi
Adam koydu masaya dokuzu
Pencere yanındaydı gökyüzü yanında
Uzandı masaya sonsuzu koydu
Bir bira içmek istiyordu kaç gündür
Masaya biranın dökülüşünü koydu
Uykusunu koydu uyanıklığını koydu
Tokluğunu açlığını koydu

Masa da masaymış ha
Bana mısın demedi bu kadar yüke
Bir iki sallandı durdu
Adam ha babam koyuyordu.

"Dirlik Düzenlik"ten

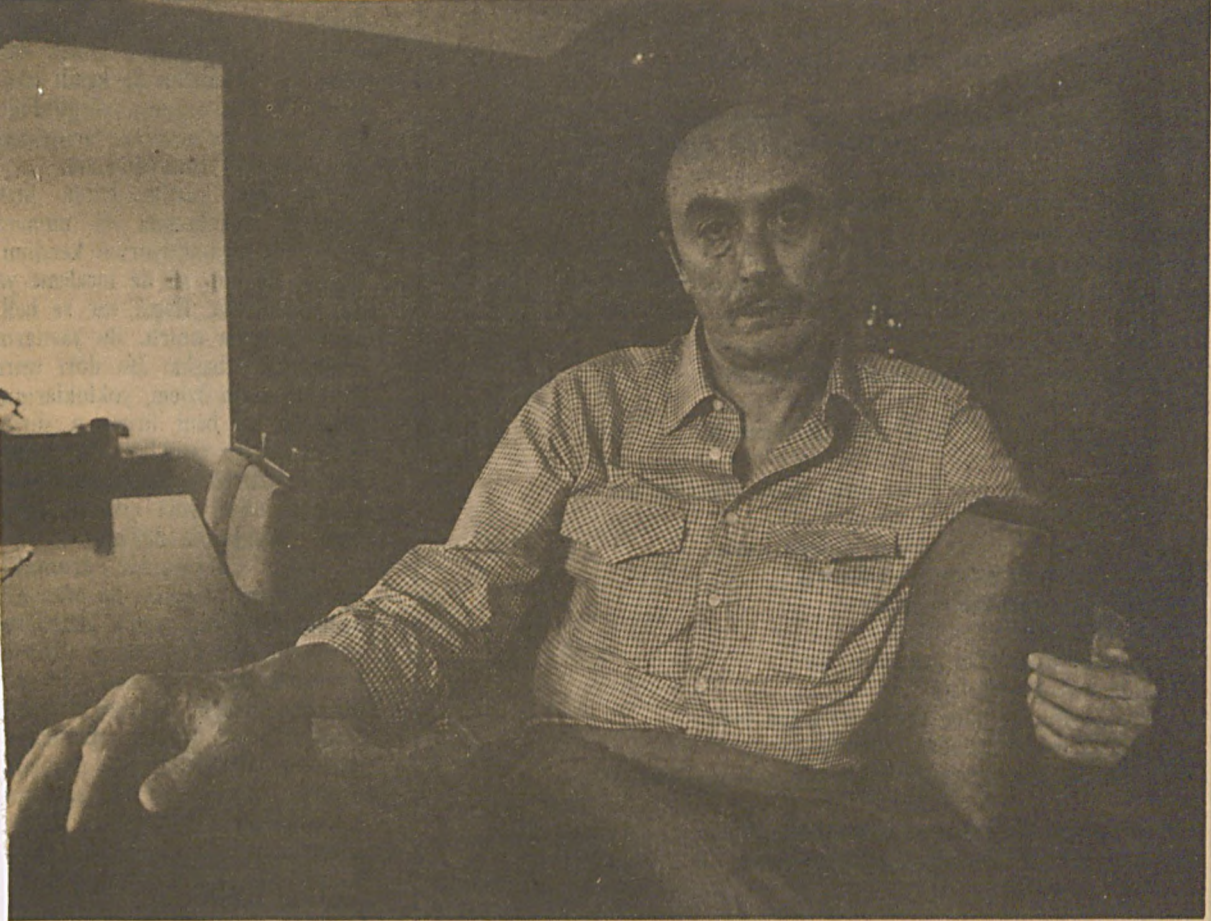
bütün çağdaş şiirde), çünkü zaman üç boyutuyla şimdi var olan nesnenin kendisidir, kendisindedir. Anlam'ı gösterilen'i çağrışımlar yoluyla metnin dışında ve belli bir idea'ya göre (imgelerde değil de) hazır simgelerde aramak, zaten çağdaş şiirle çelişir. Edip Cansever, **Masa da Masaymış Ha**'dan başlayarak Yerçekimli Karanfil'de çağdaş şiirin metne dönük metinde kapalı anlam alanına sıçramış. Bunu seziyor Sezai Karakoç, görüyor, ama klasik mistisizme göre yorumluyor. Ama ne olursa olsun onun "Bir Materyalist Şiir" yazısı Edip Cansever'in yeni şiirine giriş için tam bir cümle kapısı.

Erdal Öz ise "Trenlere Çikolata Yediren Adam" (2) adlı yazısıyla, daha 1958 yılında Edip'in şiirini derinlemesine kavradığını kanıtlıyor: "Kelimeleri zorlamak, kelimeleri yeni biçimler içinde yan yana getirerek ya da eksilterek (altını ben çizdim, Ö.İ.) şimdiki kadar hem konuşma hem de yazı

şirimize ölmeyen yeni kavramlar yeni anlamlar yeni anlatı biçimleri yakalamak..." derken yeni bir şiirin başladığını da muştulamı oluyor. Şiirle, sözcüklerin işlevi kendi aralarındaki ilişkiler, şiiri sözdizimi (sentaksı) ve bunun sonucu olarak şiirin imge düzeni, çağrışımlar mekanizması değişince eskiden şiir ya bir mutasyona uğrar ya devrimleşir ve bunun sonucu olarak yepyeni bir şiir doğar. Edip Cansever'in şiiri de bu süreci yaşayarak İkinci Yeni'ye dönüşmüştür. Bunun görmüş Erdal Öz. Şiirde karyokinez olayı (Biyoloji deyimi: Çekirdek parçalanarak gözenin bulunduğu kutbunda toplanıp orada yeni bir çekirdek durumuna gelmesi, sonunda gözenin ortadan boğulup iki bölünmesiyle oluşan gözelerin çalınma yolu) yoktur: Olsaydı tek bir olardı. bu olmamazlık bütün sanatlar için geçerlidir. Sanatta mutasyon ve evrim vardır.

Erdal Öz yazısında Edip Cansever'in şiirinde ayrıntı ve çağrışımların önemini vurguluyor. Ayrıntı Türk şiiri için yeni bir olgudur. Ayrıntı olgusu Edip'in şiirinde türlü çağırır: Nesnelere ne gruplarının şiire brüt olarak girer ve nesne gruplarının ve tek nesnelere ait özelliklerin ad, isim ve eylem olarak şiirsel yapıda alması. Bu durum şiirimizde yeni bir zaman ve mekân ortamı hazırladı. Bu sayede, simgeleşmiş sözcükler ve kavramlar asıllarına dönüldü ve özgürleştiler. İkinci Yeni'de her şiir gibi sözcük ve kavramları gelecek yıllarda simgeye dönüştürecektir. Bu ayrı bir gerçek sorun. Ama kaçınılmaz. Ne var ki bir başkası gelip simgeleri kırarak oluşan duraganlığı bozacak. Bunu şairin kendisi yapabileceği gibi bir başka şiir akımı, bir başka şair de yapabilir. Bir şairin şiir genel olarak şiir böyle gelişir. Bu konuda lafı uzatıp Seneur de La Palice olmaya niyetli yok (Ölmeden çeyrek saat önce yaşıyordu.)

Derin bir özlem ve gereksinim duygusuyla yazmayı tasarladı bu dörtlü yazı dizisi (Metin Elo Turgut Uyar, Edip Cansever Semal Süreya). 1955 - 1965 döneminin bir başka ilginç kişisini,

"Cansever'in kitaplarında açık alanlardan kapalı mekana oradan da kendi iskeletine dönüş, sığınaç, söz konusudur"

men Hüseyin Cöntürk'ü yeniden uygulamama yol açtı. Onun, Edip Cansever'in şiirine "Salıncak" Şiiri) yazısıyla gösterdiği yaklaşım, Anglo - Amerikan Yeni Eleştirisi'len taşıdığı esinlenmelerle, alabilğine çağdaş özellikler taşıyor. Cöntürk, "... Cansever'in bazı yön- z ruh durumları 'Salıncak'la bir ilam kazanıyor, dağınık görü- imden çıkıp bir bütün içindeki rine oturuyor. Sonuç olarak da ze tam bir dünya sunulmuş uyor. İşte bu dünya şiirimiz için ni ve büyük bir buluş olduğun- n Cansever'e iyi şair diyorum", rken (Nisan 1962), daha sonra cak 1980'li yıllarda gündeme ge- çek poétique sorunlarını ele almış uyor. "Cansever önceki kitapla- rda bize bazı şeyler daha getir- ştir. Bunların içinde 'dramatik ge', 'masal ruhu' gibi adlar vere- leceğimiz yenilikler de vardır. İkat o, bu yenilikleri henüz yeteri dar işlememiş, geliştirememiş,

bize bir perspektif içinde sunama- mıştır" görüşünü. Cöntürk'ün 1962 saptamaları olarak, şimdi ek- sik görebiliriz. Ama Edip Cansever, **Tragedyalar'ı** (1964), **Bezik Oyna-**

yan Kadınlar'ı (1982), **Ben Ruhi Bey Nasılımı** (1976), **Oteller Ken- ti'ni** (1985) daha sonraki yıllarda yazacaktır. Bu kitaplarda, kapsam ve tavır olarak, kabaca bir pers-

YERÇEKİMLİ KARANFİL .

Biliyor musun? az az yaşıyorsun içimde
Oysa ki seninle güzel olmak var
Örneğin rakı içeriyoruz, içimize bir karanfil düşüyor gibi
Bir ağaç işliyor tıkır tıkır yanımızda
Midemdi, aklımdı şu kadarcık kalıyor.

Sen o karanfile eğilimlisin, alıp sana veriyorum işte
Sen de bir başkasına veriyorsun daha güzel
O başkası yok mu? bir yanındakine veriyor
Derken karanfil elden ele...

Görüyorsun ya bir sevdayı büyütüyoruz seninle
Sana değiniyorum, sana ısınıyorum, bu o değil
Bak nasıl, beyaza keser gibisine yedi renk
Birleşiyoruz sessizce.

"Yerçekimli Karanfil"den

Kurbağalara bakmaktan geliyorum. Ben Yakup
 Bunu Yakup söyledi
 Yıkanmış çamaşırlar duruyordu odamın penceresinde
 Gök işte bu beyazlıktan azıcık alıp veriyordu, diyebilirim
 Bir kırlangıç onu kirletmese
 Ki onlar o kadar çok siyahıtlırlar ki, ben
 Onları hiç sevmem
 Ve siyah bir şeyleri hiç sevmem
 Ve demek ki benim odamda hiç kimseler yoktur
 Odamın düşünülmesi halinde bile
 Kimseler yoktur
 Biri sanki çarşıya çıkmıştır sürekli bir biçimde
 Ve biraz da çarşılar
 Ve durmadan satılan o kırık dökükler bitmez ki
 Bitmesin
 Çünkü bir gün bir boy aynası satın almak istiyorum ben
 Kirli ve eski
 Bir at arabasının aynaya doğru büyüyen içinde
 Onu ben taşımak istiyorum, caddelerin
 İntiharlara doğru büyüyen içinde
 Ben, yani Yakup
 Kurbağalara bakmaktan geliyorum işte
 Açgözlü, mor kurbağalara
 Akşama doğru bir dilim ekmek yiyeceğim belki
 Bir bardak da süt içeceğim. Sonra
 Bir güzel uyumak istiyorum, bütün gün çok yorulmuş
 Ben
 Gözlükten, taş hamurdan ve çarşaflardan
 Ve biraz hiç çağrılmamaktan yapılmış Yakup
 Uyumak istiyorum

Ve sabah bunları bir bir kendime anlatacağım
 Yakubun gene bir yokluğa doğru büyüyen içinde

"Çağrılmayan Yakup"tan

Yürüyor mu, yürümeyi mi düşünüyor Ruhi Bey
 Düşünmesi daha mı sonra koyuluyor yola
 Nereye gidecek ama, nereye varacak sanki
 Yoksa bir oyun tadı mı buluyor bunda
 Oyundan atılmaktan korkmayan bir oyuncu gibi
 Boşvermiş de sanki oyunun kurallarına
 Üstelik son bölümde perdenin kapanmasına
 Azıcık vakti kalmış
 Ya da vakit var daha. Ama ne çıkar
 Gövdenin yazığı başkaldırması mı
 Ruhi Beyin
 Başkaldırması mı yoksa

Vaktinden önce anlamanın şaşkınlığı mı
 Vaktinde anlamanın sevinci mi
 Ya da biraz geç kalmanın
 O gereksiz tedirginliği mi
 Hangisi

Ama belli ki sonundayız herşeyin
 En sonunda

"Ben Ruhi Bey Nasılım"dan

duka zor. En azından, insanın doğadan, açık alandan kapalı mekâna, bu mekândan da kendi iskeletine dönüşü, sığınışı, sürgünlüğü söz konusu. En azından, tartışılmaz bir perspektif tutarlılığı bu.

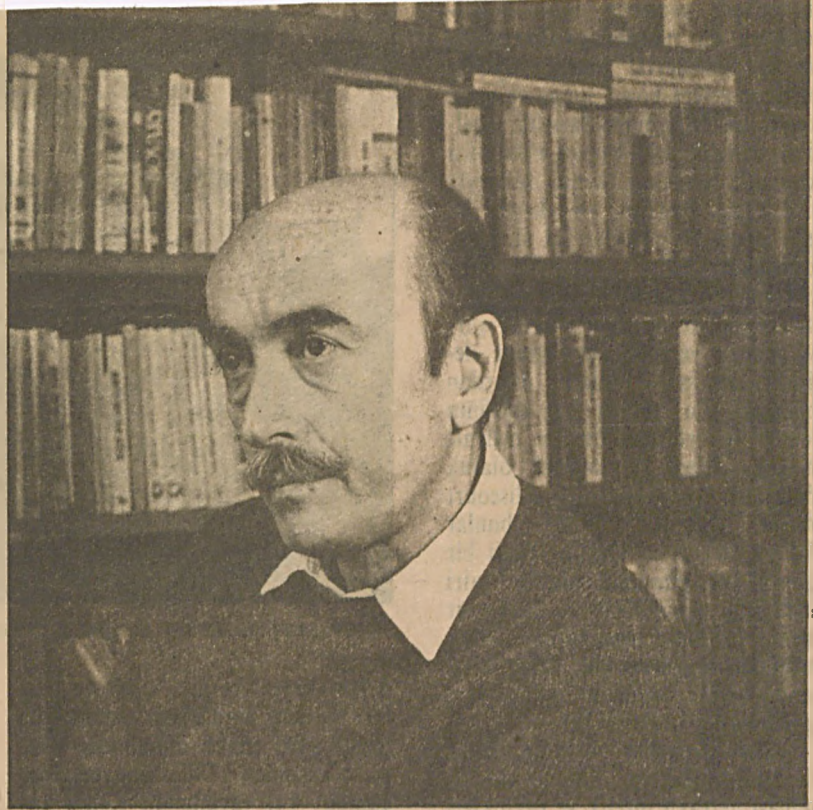
Bu dört yazılık dizide, kırk numaralı ayakkabıda 45 numara ayak gibi dayumsuyorum kendimi: Yazılar ne anı, ne de inceleme ya da yorumlama. Hepsi var ve belli sayfa sayısı sınırlı. Bu yazıların amacı daha başka: Bu dört saire duyulan derin özlem, yokluklarının yarattığı ve beni ürperten şiirsel boşluk, insan sıcaklığı. Ve onlardan söz ederken, onların özellik ve niteliklerinden yola çıkarak şiirin genel sorunlarına değinmek.

Edip Cansever'de dramatik öge saptıyor Cöntürk. Bu dramatik ögenin 1962'den sonra geliştiğini tanık oluyoruz Cansever'in şiirinde Dramatik öge Türk şiiri için yeni bir şey. Nâzım Hikmet'te görülüyor, Turgut Uyar'ın Arabistan'ında var bir ölçüde. Bu dramatik ögenin Cansever'in şiirine T.S.Eliot'tan (T.S.Eliot'un şiirler

KİTAPLARI

- İkinci Üstü (1947)
 Dirlik Düzenlik (1954)
 Yerçekimli Karanfil (1957)
 Umutsuzlar Parkı (1958)
 Petrol (1959)
 Nerde Antigone (1961)
 Tragedyalar (1964)
 Çağrılmayan Yakup (1966)
 Kirli Ağustos (1970)
 Sonrası Kalır (1974)
 Ben Ruhi Bey Nasılım (1976)
 Sevda İle Sevgi (1977)
 Yerçekimli Karanfil Dirlik Düzenlik, Yerçekimli Karanfil, Umutsuzlar Parkı, Petrol, Nerde Antigone, Tragedyalar, adlı kitaplarının yeni basımı (1980)
 Şairin Seyir Defteri (1980)
 Yeniden Tüm kitaplarının toplu basımı (1981)
 Kirli Ağustos Çağrılmayan Yakup, Kirli Ağustos, Sonrası Kalır, adlı kitaplarının yeni basımı (1982)
 Bezik Oynayan Kadınlar (1982)
 İlk yaz Şikâyetçileri (1984)
 Oteller Kenti (1985)
 Gül Dönüyor Avucumda Kitaplarına girmemiş şiirleri ve düzyazıları (1987)

matik öge taşıyan bir şiirler, Pazar Postası döneminden itibaren değişik zamanlarda, değişik kişilerce çevirilip yayınlanmıştır) ve Cevat Çapan'ın Yeni Dergi'de yayınlanan Yorgo Seferis şiirleriyle girdiğini sanıyorum. Ancak, T.S.Eliot'un başta Çorak Ülke olmak üzere öteki dramatik yapıtlarında görülen göndermeler, alıntılar, anıştırmalar ve parodiler (genel olarak metinlerarası ilişkiler) Cansever'in şiirinde yöntem olarak kullanılmaz. Yorgo Seferis'in şiirinin omurgasını oluşturan söylencesel (mitolojik) güncelleştirmeler (actualisation, edimselleştirme), ne yöntem, ne de kültürel bağlam olarak, kuşkusuz, Edip Cansever'in şiiri için kullanışlı değildir. O, hiç kuşkusuz, bunlardan uzak durarak loğrusunu yapmış, ama bu iki şairin yapısal değerlerini özümsemeye alışmıştır. Onun, epik boyutları olmayan dramatik ögeli bir destan şiiri, şiirinin yazı tarafını; söylence kaynağına gönderme yapmayan bir söylencesel havalı şiirle şiirinin tura tarafını oluşturduğunu düşünebiliriz. Edip Cansever'

Fotoğraf: Bülent Özgören

"Edip Cansever şimdiki zamanın, güncel ve gündelik olanın şairidir"

SİĞINAK

I

Bizi deniyorlar ilk olarak
Tartışılmaz bir üstünlüğü deniyorlar
Birazını oyuyorlar toprağın
— Neresi
— İşte burası

Sığınak.

Hepiniz, ama hepiniz kendi karanlığını savunacak
Bütün hep kendi karanlığını
Duygular, duygularınız
Gözyaşı, gözyaşlarınız
Kendiniz için olacak.
Size yalvarırım beni karıştırmayın
Ben sadece bir sığınakçı
Alt yapan toprağın altını
Herkes kendi çaresine bakacak
Üstelik hadi durmayın
Çünkü kurtulmak gibi
Silkinip çıkmak gibi gün ışığına
Çok belli umutlarınız olacak
Ben sadece bir sığınakçı
Beni sakalı kırmızı diye düşünün
Bir meyhanede boynu bükük diye düşünün
Bir canavar gibi düşünün isterseniz
Herkes kendi düşündüğüyle kalacak

"Umutsuzlar Parkı"ndan

ÖLÜ ÖLDÜ

Dün bütün gün yağmurlardı, bugün yaprak
Ben yaprak diyorum ya
Bizim yıkık manastır yüreğimiz
Ağrısı tutmuş bir tayfa, yalınayak
Konuşmayı bitirmiş sessizliğe geçiyor
Sessizliği bitirmiş ölümü kullanarak
Bizim yıkık manastır yüreğimiz
Bir pencere, üç iskemle ve İshak.

"Ben, ben olanım" diyen tanrısı İshak'ın
Bizim yıkık manastır yüreğimiz
Sonu gelmiş bir dağ yolu gibi kendine katlanarak
Bir kaçış, bir bıçak altı, bir zehirli su
Ve bakışlarımız günün en büyük satranç oyuncusu
Elimizden birşey gelmiyorsa
Bu zehirler bize sabahı bulduracak

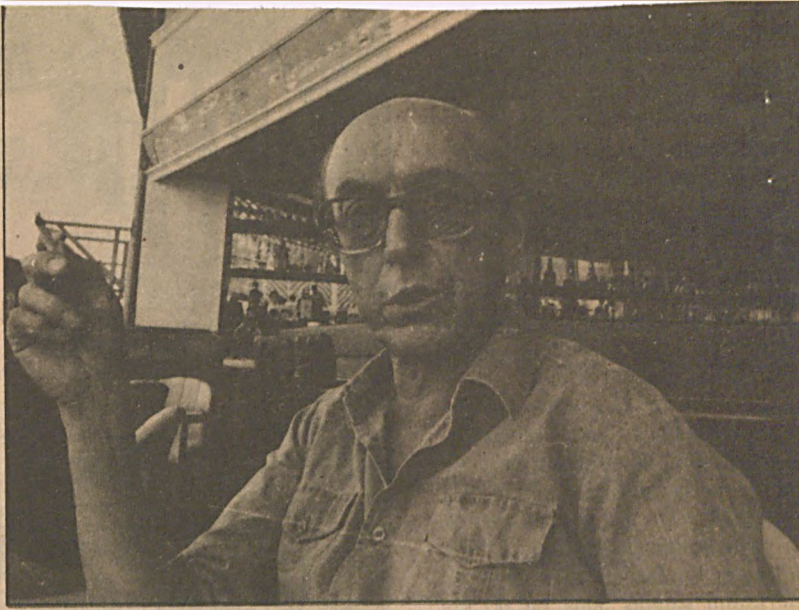
Ben İshak'a bakıyorum, İshak bana bakıyor. İshak
Yüzün ışıklarını söndürdü, ölü öldü
Çekip gidecek bir gün buralardan koparak
Eski bir yazı makinesine benzeyen gözleriyle
Ne acı, ne hüzün, ne işkence
Sadece gözleriyle, o kadar
Saati kurmadık ya, hiçbiri aklımızda kalmayacak

"Nerde Antigone"den

in şiirinde geçmişin güncelleştirilmesi ya da edimselleştirilmesinden de söz edemeyiz, çünkü kaynağı belli simgelere koşut simge ve imge kullanılmamış, buna karşılık, özellikle yararlandığı Yunan mitolojisi kaynaklı imgeleri, kendi adlarıyla (Antigone, Pegasus, vb.) kendi özgün içerik ve mesajlarıyla almıştır. Bu arada, Edip Cansever'in daha çok şimdiki zaman'ın şairi olduğunu düşünüyorum. Şair olarak, şiirsel zaman ve mekânın dışında değildir metinde, onlara dışardan bakmaz. Bu zaman ve mekânın içinde ve ortasındadır, bu nedenle olacak, dilsel ve imgesel olarak dolaysızlığı, doğrudanlığı (discourt direct) seçmiştir. Bütün bunlar Edip Cansever'in kendine özgü bir güncel ve gündelik olan'ın şairi olduğunu düşündürüyor. Sanki bir maç seyircisidir, ama seyirci olarak tribünde oturmamakta, oyun sahasında hiçbir oyuncuya çarpmadan, görünmeden dolaşmaktadır.

Bu gözlemler, aslında, birer derinliğine inceleme konusu olacak, olması gereken nitelik ve özellikleri özetliyor. Ama bu yazının görevi değil bu.

Edip Cansever'in şair olarak şanslı bir şair olduğunu söyleyebiliriz. İsteddiği kadar yalnız ve kendine sürgün olsun, ünlü şair'i yaşama da şair'in ününü yaşadı. Bu bakımdan gözü arkada kalanlardan değil. Şanslı şair, çünkü Sezai Karakoç, Hüseyin Cöntürk, Erdal Öz, Ahmet Oktay, Güven Turan, Mehmet H. Doğan gibi şiir'i bilen çağdaşlarına yazı konusu oldu. Şanslı şair, çünkü bütün şiirleri

"Ünlü şairi yaşamasa da şairin ününü yaşayan Cansever şanslı şairdi"

Adam Yayınları gibi ciddi ve titiz bir yayınevi tarafından yayınlandı. Şanslı şair, çünkü ölümünden sonra, arkasından **Gül Dönüyor Avucumda** (4) yayınlandı. Kendi kaleminden çıkan yaşam öyküsünü, kendisiyle yapılan konuşmaları, hakkında yazılan inceleme ve eleştirileri, şiir üstüne kendi yazılarını ve ardından yazılanları içerdiği için önemli ve örnek bir kitap. Üstelik bir soru ve dileği esinlendiriyor: Acaba, Adam Yayınları Metin Eloğlu için, Can Yayınları da toplu yapıtlarını yayımladığı Cemal Süreya ve Turgut Uyar için "Gül Dönüyor Avucumda" türünde bir kitap hazırlatıp yayımlayamaz mı? Böylesine bir kitap yayımlanmadan

bu üç şairin yapıtları tamamlanmamış olarak kalacaklar. Bu dilek ayrıca şairlerimizin tümünü kapsıyor. Şairlerin yapıtları tamamlanmalı.

Sevgili Edip, bu yazı (m) bana şairlerin de birbirini tamamladıklarını düşündürdü. Artık seni özlemek, seni düşünmek, seni okumak, seni tamamlamaya ve seninle tamamlanmaya dönüşüyor.

1) *Gül Dönüyor Avucumda* (Pazar Postası, 27 Nisan 1958), Adam Yayınları, 1987.

2) A.g.y. (*Yeditepe Dergisi*, 1 Mayıs 1958)

3) A.g.y.

4) A.g.y.

BİR TAŞ ATARSIN

Bir taş atarsın, taş nereye düşerse
Mutlaka bir köşebaşdır
Çünkü yüreğin daralmıştır ve kıstır
Kullanılmamış bir sicim gibidir soğuk
İşte bak her kestaneciye sapsarı bir köşebaşı kalmıştır.

Şimdi bir şamandıra denizin yüzünde
Durulmamış bir anı gibi kendini salmıştır.

İçimizde birbiriyle konuşan yaprak bolluğu
Yalnızlık bir başına kalmıştır.

"Sevda ile Sevgi"den

....

Kim kimi sevdi? kim kimle yaşıyor ki?
Bezik oynuyoruz, rakı içiyoruz
Ve konuşmuyoruz gerekmedikçe
Arada mektup yazıyorum sana
Ah, olmayan sana. Hiç olmadın ki
Bunu kendime, Cemile'ye söylüyoruz

Bitti yalnızlıklar, bir büyük yalnızlık var artık
İki kaktüs gibiyiz Cemal'le ben
Kendi çöllerimizden koparılmış

"Bezik Oynayan Kadınlar"dan

